

Hij – zij – het ?

21 april 2018, Hilversum

Netwerk Katholieke Zorgprofessionals Nederland

Gaudium et Spes

2e Vaticaans Concilie – Constitutie, 7 december 1965

De mens als beeld van God

12

Gelovigen en niet-gelovigen zijn het er vrijwel over eens, dat alles op aarde gericht moet zijn op de mens als zijn middelpunt en als zijn hoogtepunt.

Maar wat is de mens? De mens heeft over zich zelf allerlei opvattingen verkondigd en doet dit nog steeds, uiteenlopende en zelfs tegenstrijdige opvattingen, waar door hij dikwijls zich zelf verheft tot absolute norm ofwel zich laat afglijden tot wanhoop, met als gevolg twijfel en angst. De Kerk voelt deze moeilijkheden diep aan, en in het licht van Gods openbaring is zij in staat hierop een antwoord te geven, dat ons beschrijft hoe het in werkelijkheid met de mens gesteld is, dat een verklaring biedt van zijn zwakheden en dat tevens een juist idee kan geven van zijn waardigheid en zijn roeping.

De heilige Schrift leert, dat de mens geschapen is "naar Gods beeld", dat hij het vermogen heeft zijn Schepper te kennen en lief te hebben en dat hij door Hem is aangesteld tot heer over al het geschapene op aarde, om daarover te heersen en er gebruik van te maken tot eer van God.

"Wat is een mens, dat Gij hem zoudt gedenken, een mensenkind dat Gij acht op hem slaat? Toch hebt Gij hem haast tot een godheid gemaakt, hem met glorie en luister gekroond. Gij hebt hem gesteld over het werk uwer handen, en alles aan zijn voeten gelegd." (Ps. 8, 5-7)

Maar God heeft de mens niet geschapen om hem alleen te laten. Reeds bij het begin *"heeft Hij hen geschapen als man en vrouw"* (Gen. 1, 27), en de vereniging van deze twee is de eerste vorm van een gemeenschap van personen. De mens is immers krachtens zijn diepste aard een sociaal wezen, en zonder betrekkingen met anderen kan hij niet leven en zijn gaven niet ontplooiën. God zag dus, zoals wij wederom leren in de heilige Schrift, *"dat alles, wat Hij gemaakt had, zeer goed was"* (Gen. 1, 31).

Catechismus van de Katholieke Kerk

1 - "Man en vrouw schiep Hij hen..."

2331

Gij zult geen echtbreuk plegen (Ex. 20, 14)(Deut. 5, 17). Gij hebt gehoord dat er gezegd is: "Gij zult geen echtbreuk plegen". Maar Ik zeg u: "Al wie naar een vrouw kijkt om haar te begeren, heeft in zijn hart al echtbreuk met haar gepleegd" (Mt. 5, 27-28).

"God is liefde. In zichzelf beleeft Hij een mysterie van gemeenschap en van liefde. Als God het mens-zijn van de man en de vrouw naar zijn beeld schiept, prent Hij hen ook *de roeping tot liefde en gemeenschap* in evenals het vermogen ertoe en de verantwoordelijkheid ervoor.

"God schiep de mens naar zijn beeld (...), man en vrouw schiep Hij hen" (Gen. 1, 27); "Wees vruchtbaar en word talrijk" (Gen. 1, 28); "Op de dag dat God Adam schiep, maakte Hij hem op God gelijkend. Man en vrouw schiep Hij hen; Hij zegende hen en noemde hen mens op de dag dat zij geschapen werden" (Gen. 5, 1-2).

2332

Wegens de eenheid van lichaam en ziel beïnvloedt de *seksualiteit* alle aspecten van de menselijke persoon. Heel in het bijzonder heeft ze te maken met de affectiviteit, het vermogen om lief te hebben en zich voort te planten, en in algemenere zin met de geschiktheid om met een ander banden van gemeenschap aan te knopen.

2333

Iedereen, man en vrouw, heeft als opgave zijn geslachtelijke *identiteit* te erkennen en te aanvaarden. Het fysiek, moreel en geestelijk *verschil* tussen man en vrouw en de *complementariteit* zijn afgestemd op de waarden van het huwelijk en op de ontplooiing van het gezinsleven. Het harmonieuze leven van het echtpaar en van de samenleving hangt gedeeltelijk af van de wijze waarop tussen de geslachten de wederzijdse aanvulling, de behoefte en de steun aan elkaar beleefd worden.

2334

"Door de mens als man en vrouw te scheppen, kent God aan de man en de vrouw op gelijke wijze persoonlijke waardigheid toe". "De mens is een persoon en dat geldt in gelijke mate zowel voor de man als voor de vrouw, want beiden zijn geschapen naar het beeld en de gelijkenis van een persoonlijke God".

2335

Elk van beide geslachten is, weliswaar op verschillende wijze, maar met dezelfde waardigheid het beeld van de kracht en de tederheid van God. De *vereniging van man en vrouw* in het huwelijk is een manier om de edelmoedigheid en de vruchtbaarheid van de Schepper lichamenlijk uit te beelden: "Zo komt het dat een man zijn vader en zijn moeder verlaat en zich zo aan zijn vrouw hecht, dat zij volkomen één worden" (Gen. 2, 24). Uit deze vereniging komen alle menselijke geslachten voort.

2336

Jezus is gekomen om de schepping in de zuiverheid van haar oorsprong te herstellen. In de bergrede vertolkt Hij op een ondubbelzinnige wijze het plan van God: "Gij hebt gehoord dat er gezegd is: 'Gij zult geen echtbreuk plegen'. Maar ik zeg u: 'Al wie naar een vrouw kijkt om haar te begeren, heeft in zijn hart al echtbreuk met haar gepleegd'" (Mt. 5, 27-28). Wat God heeft verbonden zal de mens niet

scheiden. De kerkelijke Overlevering heeft het zesde gebod steeds gezien als een gebod dat het gehele domein van de menselijke seksualiteit omvat.

Familiaris Consortio

H. Paus Johannes Paulus II - Postsynodale Apostolische Exhortatie, 22 november 1981

Rechten en taken van de vrouw

22

Voor zover het gezin communicatie en gemeenschap van mensen is en steeds meer moet worden, vindt het in de liefde de bron en de voortdurende aansporing om elk van zijn leden op te nemen, te respecteren en vooruit te helpen, daar ze immers getekend zijn met de verheven waardigheid van personen, d.w.z. als levende beelden van God. Zoals de synodevaders terecht hebben opgemerkt, bestaat de morele maatstaf voor de echtheid van de betrekkingen in huwelijk en gezin in de bevordering van de waardigheid en de roeping van de afzonderlijke personen, die pas volledig gevonden kunnen worden in de oprechte gave van zichzelf. In dit perspectief heeft de synode geoordeeld dat het van bijzonder belang is dat een aparte studie besteed wordt aan de vrouw, aan haar rechten en taken in het gezin en in de maatschappij. In hetzelfde perspectief moeten ook de man als echtgenoot en vader, de kleine en grotere kinderen en de bejaarden gezien worden.

Wat de vrouw betreft, moet men bovenal benadrukken dat haar waardigheid en verantwoordelijkheid gelijk zijn aan die van de man; deze gelijkheid vindt een bijzondere vorm van verwerkelijking in de wederzijdse schenking van de een aan de ander en in hun beider zelfgave aan de kinderen, twee dingen die eigen zijn aan het huwelijk en aan het gezin. Wat reeds het menselijk verstand aanvoelt en erkent wordt in zijn volheid geopenbaard door het Woord van God; de heilsgeschiedenis is immers een voortdurend en lichtend getuigenis van de waardigheid van de vrouw.

Door de mens als "man en vrouw" te scheppen (Gen. 1, 27), geeft God de waardigheid van persoon in gelijke mate aan de man en aan de vrouw, terwijl Hij beiden verrijkt met de onvervreembare rechten en verantwoordelijkheden die eigen zijn aan de menselijke persoon. God laat de waardigheid van de vrouw het allerevidentelijkst zien, door zelf het menselijk vlees aan te nemen uit de maagd Maria, die de Kerk eert als moeder van God, en onder de naam van de nieuwe Eva voorhoudt als het model van de verlorene vrouw. Het fijngevoelige respect van Jezus voor de vrouwen die Hij geroepen heeft Hem in vriendschap te volgen, zijn verschijning op de ochtend van die dag van de verrijzenis aan een vrouw, alvorens uit de doden opgewekt aan de andere leerlingen te verschijnen, de opdracht aan de vrouwen het blijde nieuws van zijn verrijzenis aan de apostelen te brengen - het zijn allemaal tekenen die de speciale achting van de Heer Jezus voor de vrouw bevestigen. De apostel Paulus zegt: "*Gij allen zijt kinderen van God door het geloof in Christus Jezus*

... *Er is geen jood meer of Griek; er is geen slaaf meer of vrije; er is geen man meer of vrouw, want allen zijt ge één in Christus Jezus*". (Gal. 3, 26. 28)

Mulieris dignitatem

H. Paus Johannes Paulus II - Apostolische Brief, 15 augustus 1988

ARTIKEL 6 - Het boek Genesis

6

Wij moeten ons plaatsen binnen de context van het Bijbelse "begin" waarin de geopenbaarde waarheid over de mens als "beeld en gelijkenis van God" *de onveranderlijke basis vormt voor de christelijke antropologie*. God schiep de mens als zijn beeld; als het beeld van God schiep hij hem; man en vrouw schiep hij hen" (Gen. 1, 27). Deze beknopte tekst bevat de fundamentele antropologische waarheden: de mens is het hoogtepunt van heel de scheppingsorde in de zichtbare wereld; de mensheid, die haar oorsprong vindt in het tot het bestaan geroepen worden van de man en de vrouw, bekroont heel het scheppingswerk; *de man en de vrouw zijn beiden in gelijke mate mens; zij zijn beiden geschapen naar het beeld van God*. Dit beeld en deze gelijkenis met God, die wezenlijk zijn voor de mens, worden door de man en de vrouw, als echtgenoten en ouders, overgedragen op hun nakomelingen: "Wees vruchtbaar en wordt talrijk; bevolk de aarde en onderwerp haar" (Gen. 1, 28). De Schepper vertrouwt de "heerschappij" over de aarde toe aan het menselijk geslacht, aan alle mensen, aan alle mannen en alle vrouwen, die hun waardigheid en roeping putten uit het gemeenschappelijke "begin". In *Genesis* vinden wij nog een andere beschrijving van de schepping van de mens – man en vrouw – waarnaar verderop verwezen zal worden. Maar reeds nu dient bevestigd te worden dat uit wat de Bijbel opgetekend heeft de waarheid over het persoon-zijn van de mens naar voren komt. *De mens is een persoon, de man en de vrouw in gelijke mate*, want beiden zijn geschapen naar het beeld en de gelijkenis van de persoonlijke God. Wat de mens op God doet gelijken – anders dan heel de wereld van de levende schepping, inbegrepen de wezens die begiftigd zijn met zintuigen *animalia* - is het feit dat de mens ook een redelijk wezen is *animal rationale*. Dank zij deze eigenschap kunnen de man en de vrouw "heersen" over de andere schepselen van de zichtbare wereld.

In de tweede beschrijving van de schepping van de mens is de taal waarmee de waarheid over de schepping van de man en vooral van de vrouw uitgedrukt wordt, anders, in zekere zin minder nauwkeurig, meer beschrijvend en overdrachtelijk, zou men kunnen zeggen; ze staat dicht bij de taal van de mythen die toen bekend waren.

Toch treft men geen enkele wezenlijke contradictie aan tussen de twee teksten. De tekst van *Genesis* 2, 8-25 helpt om goed te begrijpen wat wij in de beknopte tekst van *Genesis* 1, 27-28 vinden en als wij hem samen met deze tekst lezen, *helpt* hij tevens *om nog dieper* de fundamentele waarheid te begrijpen die erin vervat is over

de mens die naar het beeld en de gelijkenis van God geschapen is, als man en vrouw.

In de beschrijving van *Genesis* 2, 18-25 wordt de vrouw door God geschapen "uit de rib" van de man en als een ander "ik", een partner, geplaatst naast de man, die alleen is in de hem omringende wereld van de levende schepselen en daaronder geen enkele "hulp" vindt die bij hem past. De vrouw die zo tot het bestaan wordt geroepen, wordt door de man onmiddellijk herkend als "been van zijn gebeente en vlees van zijn vlees" en juist daarom wordt zij "vrouw" genoemd. In de Bijbelse taal geeft deze naam de wezenlijke gelijkheid met de man aan: 'is - 'issah, wat de moderne talen over het algemeen helaas niet kunnen uitdrukken."Mannin issah zal zij heten, want uit een man is zij genomen." (Gen. 2, 23) De Bijbelse tekst verschaft voldoende gronden om de wezenlijke gelijkheid van de man en de vrouw vanuit het gezichtspunt van het mens-zijn te leren kennen. Beiden zijn vanaf het begin personen, in tegenstelling tot de andere levende wezens van de hem omringende wereld. *De vrouw is een ander "ik" in het gemeenschappelijke mens-zijn.* Vanaf het begin blijken zij een "eenheid van de twee" en dat betekent die overwinning van de oorspronkelijke eenzaamheid, waarin "de mens niet een hulp vond die bij hem paste." Gaat het hier alleen om een "hulp" voor het werk, voor "het onderwerpen van de aarde"? Het gaat zeker om de levensgezellin met wie de man zich kan verenigen als met een echtgenote en "één vlees" kan worden, wat de reden is waarom hij "zijn vader en zijn moeder verlaat" (Gen. 2, 24). De Bijbelse beschrijving spreekt dus over de *instelling van het huwelijk door God* in de context van de schepping van de man en de vrouw, als onmisbare voorwaarde voor de overdracht van het leven aan de nieuwe generaties van mensen, waarop het huwelijk en de echtelijke liefde van nature gericht zijn: "Wees vruchtbaar en wordt talrijk; bevolk de aarde en onderwerp haar" (Gen. 1, 28).

Gezin, familie en "de facto verbintenissen"

Pauselijke Raad voor het Gezin, 26 juli 2000

8

In dit proces van het verdwijnen (ontbinden) van de culturele en menselijke structuur van het instituut van het huwelijk moet men niet de invloed onderschatten van de ideologie de "sekse". Het feit of men een man of een vrouw is, zou niet geheel en al worden bepaald door het geslacht maar door de cultuur. Deze ideologie ondermijnt de fundamenteën van het gezin en de intermenselijke relaties. Het is noodzakelijk om deze ideologie meer gedetailleerd te onderzoeken vanwege het belang ervan in de hedendaagse cultuur en van zijn invloed op het fenomeen van de *facto* verbintenissen.

In het integratieproces van de menselijke persoonlijkheid is de identiteit een zeer belangrijke factor. In de kindertijd en tijdens de adolescentie wordt de persoon zich langzamerhand bewust van zijn "ik"; van zijn eigen identiteit. Dit bewustzijn van de identiteit onderschrijft in het proces van de herkenning van de eigen persoon en dus

van zijn eigen seksuele dimensie. Het betreft een bewustzijn van identiteit en van verschil. De deskundigen onderscheiden gewoonlijk seksuele identiteit (d.w.z. het bewustzijn van de psycho-biologische identiteit van de eigen sekse en van het verschil met de andere sekse) en de generieke identiteit (d.w.z. het bewustzijn van de psychosociale en culturele identiteit van de rol die bepaalde personen vervullen in de maatschappij). In het juiste en harmonische integratieproces completeren de seksuele en de generieke identiteit elkaar; immers personen die in een gemeenschap leven gehoorzamen aan de culturele modellen die overeenkomen met hun eigen sekse. De categorie seksuele identiteit van het geslacht (gender) valt bij gevolg onder de psychosociale en culturele orde. Hij berust in harmonie op de seksuele identiteit van de psycho-biologische orde, op het moment dat de integratie van de persoonlijkheid gepaard gaat met de herkenning van de volledigheid van de innerlijke waarachtigheid van de persoon: de eenheid van ziel en lichaam.

In het decennium 1960-1970 heeft zich de theorie verspreid (die de deskundigen tegenwoordig algemeen kwalificeren als ("constructionist") "interpretatie") volgens welke de seksuele identiteit van de sekse (*gender*) niet alleen het product zou zijn van de interactie tussen de maatschappij en het individu, maar zou zelfs onafhankelijk zijn van de persoonlijke seksuele identiteit. Anders gezegd, in de samenleving zouden mannen en vrouwen uitsluitend het product zijn van sociale factoren zonder enige relatie met de seksuele dimensie van de persoon. Elke seksuele houding zou aldus te verdedigen zijn, zelfs homoseksualiteit. De maatschappij moet veranderen om ruimte te scheppen in het sociale leven voor andere dan het mannelijke en vrouwelijke geslacht.

De generieke ideologie heeft een gunstig gezinde omgeving gevonden in de individuele antropologie van het radicale neoliberalisme. De eis van een gelijkwaardig instituut voor de facto verbintenissen (zelfs tussen homoseksuelen) als voor de echtverbintenis wordt tegenwoordig gewoonlijk gerechtvaardigd door een beroep te doen op de categorieën en op de termen ontleend aan de generieke ideologie. Aldus is er een zekere tendens te bespeuren om zelfs de naam "gezin" te verlenen aan elke consensuele verbintenis en zo de natuurlijke liefde van de menselijke vrijheid te negeren voor het wederzijds aan elkaar schenken en voor de essentiële kenmerken die gebaseerd zijn op dit algemene goed van de mensheid dat het instituut van het huwelijk is.

‘Prope est iam dominus venite, adoremus!’ - ‘de Heer is nabij, komt, laten wij hem aanbidden!’

Paus Benedictus XVI, Kersttoespraak tot de Romeinse Curie 21 december 2012

De werkelijke gevaren voor het gezin

6

De opperrabbijn van Frankrijk, Gilles Bernheim, heeft in een zorgvuldig gedocumenteerde en ontroerende verhandeling laten zien, dat de aanval op de ware

vorm van het gezin van vader, moeder, kind, waarmee we ons vandaag geconfronteerd zien, nog een dimensie dieper reikt. Zagen we al eerder een verkeerd begrip van het wezen van de menselijke vrijheid als een reden voor de crisis van het gezin, zo toont zich nu, dat de visie op het zijn zelf, van datgene, wat mens zijn in werkelijkheid betekent, op het spel staat. De opperrabbijn citeert de beroemde woorden van Simone de Beauvoir: "Men wordt niet als vrouw geboren, maar men wordt het." ("On ne naît pas femme, on le devient"). In deze woorden is de basis gegeven, van wat men vandaag de dag onder het trefwoord "gender" als een nieuwe filosofie van de seksualiteit presenteert. Het geslacht is in deze filosofie niet langer een natuurlijk gegeven dat de mens moet aanvaarden en persoonlijk met zin vervullen, maar het is een sociale rol, waarover men nu zelf beslist, terwijl tot op heden de samenleving daarover besliste. De diepe onwaarheid van deze theorie en van de in haar gegeven antropologische revolutie is duidelijk. De mens bestrijdt, dat hij een door zijn lichamelijke bepaalde natuur heeft, die voor het wezen mens kenmerkend is. Hij ontkent zijn natuur en besluit dat deze hem niet gegeven is, maar dat hij die zelf bepaalt. Volgens het Bijbelse verslag van de schepping, behoort tot het wezen van het schepsel mens, dat hij door God is geschapen als man en vrouw. Deze dualiteit is essentieel voor het mens-zijn, zoals God hem dat heeft gegeven. Juist deze dualiteit als gegeven wordt betwist. Niet langer geldt nog wat in het scheppingsverhaal staat: "Man en vrouw schiep Hij hen" (Gen. 1, 27). Nee, nu geldt, niet God schiep hen als man en vrouw, de samenleving heeft dat tot nu toe gedaan en nu beslissen we dat zelf. Man en vrouw als werkelijkheden van de schepping, als menselijke natuur bestaat niet meer. De mens bestrijdt zijn natuur. Hij is nog slechts geest en wil. De manipulatie van de natuur, die we vandaag de dag voor ons milieu aanklagen, wordt hier tot een basisbeginsel van de mens in de omgang met zich zelf. Er bestaat alleen nog de abstracte mens, die zich zo iets als zijn natuur zelf kiest. Man en vrouw in hun uit de Schepping voortkomende aanspraak als elkaar aanvullende gestalten worden bestreden. Als echter de uit de Schepping stammende dualiteit van man en vrouw niet meer bestaat, dan bestaat ook het gezin als door de schepping gegeven werkelijkheid niet meer. Maar dan heeft ook het kind zijn plaats tot nu toe en zijn daaraan ontleende waardigheid verloren. Bernheim laat zien dat het kind nu noodzakelijk van een eigen rechtssubject tot een object wordt, waar men recht op heeft en dat men zich kan aanschaffen omdat men daar recht op heeft. Waar de vrijheid van het maken wordt tot de vrijheid van het zich-zelf-maken, wordt noodzakelijkerwijs de Schepper zelf geloofend en daarmee uiteindelijk ook de mens als goddelijke schepping, als evenbeeld van God en zo in het eigenlijke van Zijn zijn gedegradeerd. In de strijd om het gezin gaat het om de mens zelf. En het wordt zichtbaar, dat daar, waar God geloofend wordt, ook de waardigheid van de mens verdwijnt. Wie God verdedigt, verdedigt de mensen.

Vragen t.b.v. de discussie

1. Hoe kijkt u aan tegen de verschillende antropologische visies van de R.K. Kerk en hedendaagse beleidsmakers t.a.v. geslachtelijkheid (Kerk: de mens is beeld van God, ook wat betreft het aangeboren c.q. geschapen geslacht; hedendaagse beleidsmakers: geslacht is een persoonlijke keuze, die mede bepaald wordt door de opvoeding) ?
2. Wat vindt u persoonlijk moeilijk in de standpunten van de Kerk en van de hedendaagse maatschappij ?
3. Heeft het “gender”-probleem u persoonlijk in uw privéleven of in uw werk al eens in moeilijke situaties gebracht ?
4. Heeft u al eens iets gemerkt van veranderende regelgeving t.a.v. “gender” in uw eigen omgeving ?
5. Wat is onze taak als christen in de huidige maatschappij waarin wordt gepropageerd dat geslacht een persoonlijke keuze is ?
6. Wat zou de R.K. Kerk t.a.v. dit onderwerp moeten uitdragen ? Hoe kunt u daar zelf aan bijdragen ?

Met dank aan R.K. documenten (www.rkdocumenten.nl)
voor de Nederlandstalige tekstfragmenten.

Het Netwerk Katholieke Zorgprofessionals is een werkgroep van de Katholieke Stichting Medische Ethiek, een ANBI erkende stichting (RSIN Nummer: 816691812)

Steun het werk van het Netwerk Katholieke Zorgprofessionals Nederland met een belastingaftrekbare gift op rekeningnummer ING NL40INGB0007322218 t.n.v. Katholieke Stichting Medische Ethiek te Bunnik onder vermelding van “Netwerk Katholieke Zorgprofessionals Nederland”.